ՀՀ ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ՊԱՏՄԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

ՀՀ ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶ

Մարզկենտրոնը՝

ք. Վանաձոր

Տարածաշրջանները՝

Սպիտակ
Ստեփանավան
Տաշիր
Թումանյան
Գուգարք

Քաղաքները՝

Վանաձոր
Ալավերդի
Ստեփանավան
Սպիտակ
Տաշիր
Ախթալա
Թումանյան
Շամլուղ

Տարածքը	3 799 քառ. կմ
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը	12.8 %
Համայնքներ, 2018թ. տարեսկզբի դրությամբ	56
Քաղաքներ	8
Գյուղեր	122
Բնակչության թվաքանակը 2018թ. տարեսկզբի դրությամբ	217.4 հազ. մարդ
այդ թվում՝	
քաղաքային	128.8 հազ. մարդ
գյուղական	88.6 հազ. մարդ
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը	7.3 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը	59.2 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	250 903.9 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	42 038.3 հա

Մարզում ծովի մակերևույթից բարձր կետը Աչքասար լեռան գագաթն է (3 196 մ), ամենացածրը՝ Դեբեդ գետի ստորին հոսանքի շրջանը (մոտ 375 մ):

Մարզի տնտեսության առաջատար ճյուղերը գյուղատնտեսությունն ու արդյունաբերությունն են:

Գյուղատնտեսության ոլորտում առանձնանում են հացահատիկի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի և անասնաբուծական մթերքի արտադրությունները:

Մարզի արդյունաբերության հիմնական ուղղու-թյուններն են հանքագործական արդյունաբերությունը և մշակող արդյունաբերությունը:

Մարզի տարածքի կենտրոնական մասով անցնում է ՀՀ գլխավոր երկաթուղին:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային, երկաթուղային տրանսպորտով և էլեկտրատրանսպորտով (ճոպանուղի):

2017թ. մարզի տնտեսության հիմնական հատված-ների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- ✓ արդյունաբերություն ՝ 8.9%,
- ✓ գյուղատնտեսություն 8.7%,
- ✓ շինարարություն ՝ 4.1%,
- ✓ մանրածախ առևտուր՝ 3.3%,
- ✓ ծառայություններ՝ 1.3%:

Վանաձոր քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 79.3 հազ. բնակիչ) գտնվում է Փամբակ և Բազում լեռնաշղթաների միջլեռնային գոգավորությունում, Տանձուտ և Փամբակ գետերի միախառնման վայրում, ծովի մակերևույթից 1 350 մ բարձրության վրա: Հեռավորությունը Երևանից ավտոխճուղով 125 կմ է, երկաթուղով՝ 224 կմ: Քաղաքի միջով հոսում են Փամբակ, Տանձուտ և Վանաձոր գետերը:

Երբեմնի արդյունաբերական հզորություններով հարուստ ու միաժամանակ առողջարանային կենտրոն համարվող քաղաքն այսօր փորձում է վերագտնել իր նախկին տեսքը և վերականգնել իր նախկին համբավը:

Քաղաքում գործում են բազմաթիվ մանր ու միջին արտադրական այլ ձեռնարկություններ, առավել քաղաքակիրթ ձև են ստանում առևտուրն ու ծառայությունների մատուցումը, տարբեր ֆինանսավորման աղբյուրների հաշվին կատարվում են բնակարանային և արդյունաբերական շինարարության աշխատանքներ:

Սպիտակ քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 12.8 հազ. բնակիչ) գտնվում է Փամբակ գետի ափին, Երևանից 97 կմ, իսկ մարզկենտրոնից 20 կմ հեռավորության վրա: Զբաղեցնում է 1 400 հա տարածք: Քաղաքով են անցնում Երևան–Թբիլիսի միջպետական նշանակության ճանապարհն ու երկաթուղին:

Սպիտակ քաղաքը մինչև 1988թ. արդյունաբերական կենտրոններից էր: Քաղաքում գործում էին հանրապետության միակ շաքարի գործարանն ու վերելակաշինական գործարանը: Ներկայում քաղաքում գործում են փոքր ու միջին արտադրական կազմակերպություններ, բնակչության մի մասը զբաղված է գյուղատնտեսության ոլորտում:

Ստեփանավան քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 12.5 հազ. բնակիչ) զբաղեցնում է 1 666 հա տարածք, գտնվում է ծովի մակերևույթից 1 375 մ. բարձրության վրա: Քաղաքով է անցնում Երևան-Թբիլիսի միջպետական նշանակության ճանապարհը: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 139 կմ, Վանաձորից՝ 24 կմ հեռավորության վրա:

Քաղաքում գործել են արտադրական մանր ու մի-ջին մի քանի ձեռնարկություններ, որոնք զբաղվել են սննդի,կահույքի և էլեկտրասարքերի արտադրությամբ:

Տաշիր քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 7.3 հազ. բնակիչ) հիմնադրվել է 1834թ.՝ որպես ռուսական աքսորավայր և կոչվել է Վորոնցովկա, հիմնականում ապրել են ռուսներ: 1991թ. վերանվանվել է Տաշիր: Քաղաքով է անցնում Երևան-Թբիլիսի միջպետական նշանակության ավտոճանապարհը: Տաշիր քաղաքը գտնվում է Երևանից 156, Վանաձոր քաղաքից՝ 42 կմ հեռավորության վրա:

Քաղաքում գործում են կաթի վերամշակմամբ զբաղվող մի քանի կազմակերպություններ, որոնց արտադրած կաթնամթերքը (պանիր, կարագ) լայն սպառում ունի ոչ միայն հանրապետությունում, այլև հանրապետությունից դուրս:

Ալավերդի քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝12.8 հազ. բնակիչ) գտնվում է Դեբեդ գետի ափին (Երևանից 162 կմ, Վանաձորից՝ 47 կմ հեռավորության վրա): Քաղաքը ձևավորվել է պղնձաձուլական գործարանի կառուցումից հետո: Վերագործարկված պղնձաձուլական արտադրությունը գործում է նաև այսօր:

Ախթալա քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 2.0 հազ. Բնակիչ) գտնվում է Դեբեդի ձախ ափին (Երևանից 186 կմ հեռավորության վրա), լեռնային դարավանդի վրա: Քաղաքի արդյունաբերությունը մասնագիտացած է հանքագործական արդյունաբերությունում (արտադրվում է պղնձի խտանյութ):

Թումանյան քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 1.5 հազ. բնակիչ) գտնվում է Դեբեդի աջ ափին (Երևանից 148 կմ, Վանաձորից՝ 42 կմ հեռավորության վրա): Հետպատերազմյան շրջանում տեղական հումքի բազայի վրա կառուցվել է հրակայուն աղյուսի գործարան, որի շուրջն էլ ձևավորվել է ներկայիս Թումանյան քաղաքը:

Շամլուղ քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 0.6 հազ. բնակիչ) գտնվում է Դեբեդ գետի ձախ ափին (Երևանից 196 կմ,Վանաձորից՝ 63 կմ հեռավորության վրա): Հայտնի է պղնձի, արծաթի հանքավայրերով և համարվել է հանքաշահագործման կարևորագույն կենտրոններից մեկը Հարավային Կովկասում:

ՀՀ ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԵՌԱՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ, 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ

%

տղամարդ – 99 479 **տարիք** **կին -117 884**

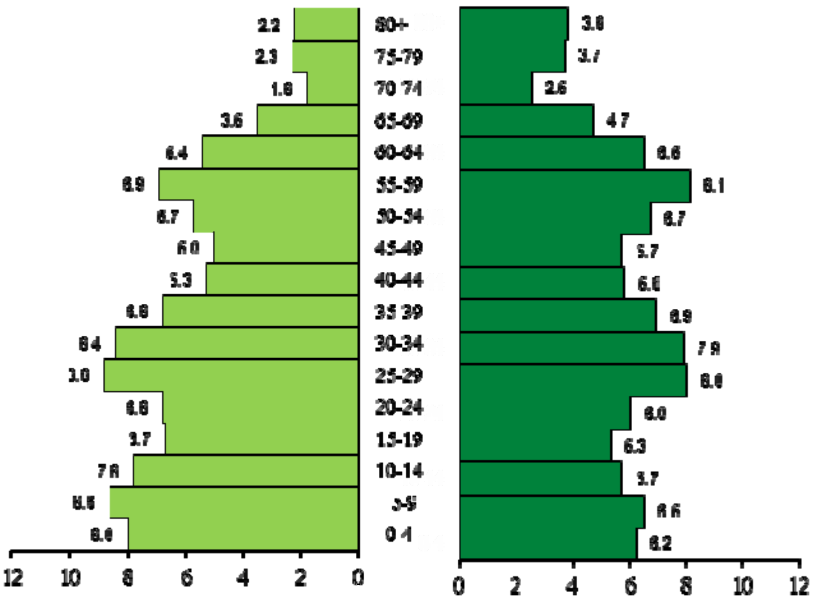

ՄԱՆՐԱԾԱԽ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ

	Քանակը				
	2013	2014	2015	2016	2017
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	1 046	939	1 002	1 010	844
այդ թվում՝					
խանութներ	297	271	324	331	304
կրպակներ	691	623	594	597	459
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	2	2	2	2	2
սպառողական ապրանքների շուկաներ	3	3	3	3	3
առևտրի այլ օբյեկտներ	53	40	79	77	76

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

	Քանակը				
	2013	2014	2015	2016	2017
Պետական նախադպրոցական	66	64	66	66	94
Պետական հանրակրթական	167	167	166	166	163
Ոչ պետական հանրակրթական	1	1	-	-	1
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	22	17	20	20	21
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական[1]	4	4	4	4	4
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	8	8	8	8	9
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	2	1	1	1	1
Պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1
Պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատության մասնաճյուղ	2	2	2	2	2
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1

ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ*
Վանաձոր	79 310
Ալավերդի	12 740
Ստեփանավան	12 529
Սպիտակ	12 781
Տաշիր	7 330
Ախթալա	1 999
Թումանյան	1 529
Շամլուղ	626

[1] Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

* ՀՀ քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է ՀՀ 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:

ԳՅՈՒՂԵՐ

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ**
Գուգարքի տարածաշրջան		
1	Ազնվաձոր	478
2	Անտառամուտ	289
3	Անտառաշեն	249
4	Արջուտ	1 220
5	Արջուտ կայարանին կից	62
6	Բազում	1 381
7	Գուգարք	5 663
8	Գյուլլուդարա	-
9	Դարպաս	1 820
10	Դեբետ	818
11	Եղեգնուտ	825
12	Լեռնապատ	1 957
13	Լերմոնտովո	883
14	Հալավար	98
15	Հայդարլի	11
16	Ձորագետ	250
17	Ձորագյուղ	250
18	Մարգահովիտ	3 365
19	Շահումյան	2 771
20	Վահագնաձոր	343
21	Վահագնի	1 018
22	Փամբակ	315
23	Փամբակ կայարանին կից	56
24	Քիլիսա	-
25	Քարաբերդ	83
26	Ֆիոլետովո	1 255
Թումանյանի տարածաշրջան		
1	Աթան	209
2	Առողջարանին կից	14
3	Ամոջ	133
4	Բենդիկ	77
5	Ակներ	577
6	Ախթալա	2
7	Ահնիձոր	172
8	Այգեհատ	195
9	Արդվի	164
10	Արևածագ	802
11	Աքորի	2 540
12	Դսեղ	2 055
13	Թեղուտ	793
14	Լորուտ	1 001
15	Ծաթեր	388
16	Ծաղկաշատ	178
17	Կաճաճկուտ	343
18	Քոբեր կայարանի	24
19	Կարմիր Աղեկ	145

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ**
20	Հագվի	437
21	Հաղպատ	818
22	Ճոճկան	2 134
23	Մարց	449
24	Մեծ Այրում	878
25	Մղարթ	384
26	Նեղոց	268
27	Շամուտ	256
28	Շնող	2 824
29	Չկալով	167
30	Ջիլիզա	98
31	Փոքր Այրում	244
32	Քարինջ	535
33	Քարկոփ	360
34	Օձուն	4 876
Սպիտակի տարածաշրջան		
1	Արևաշող	2 496
2	Գեղասար	941
3	Գոգարան	1 314
4	Լեռնանցք	1 450
5	Լեռնավան	1 670
6	Լուսաղբյուր	1 121
7	Խնկոյան	337
8	Ծաղկաբեր	1 325
9	Կաթնաջուր	2 001
10	Հարթագյուղ	1 447
11	Ղուրսալ	561
12	Մեծ Պարնի	2 112
13	Նոր Խաչակապ	602
14	Շենավան	487
15	Շիրակամուտ	2 435
16	Ջրաշեն	3 547
17	Սարալանջ	151
18	Սարահարթ	1 341
19	Սարամեջ	1 763
20	Քարաձոր	451
Ստեփանավանի տարածաշրջան		
1	Ագարակ	1 104
2	Արմանիս	339
3	Ամրակից	578
4	Բովաձոր	288
5	Գարգառ	1 388
6	Գյուլագարակ	2 291
7	Լեջան	654
8	Լոռի բերդ	394
9	Կաթնաղբյուր	730
10	Կողես	329
11	Կուրթան	1 711
12	Հոբարձի	705

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ**
13	Հովնանաձոր	45
14	Ցաղդան	72
15	Պուշկինո	352
16	Սվերդլով	1 059
17	Վարդաբլուր	1 307
18	Ուռուտ	935
19	Ուրասար	312
Տաշիրի տարածաշրջան		
1	Ապավեն	115
2	Արծնի	287
3	Բլագոդարնոյե	219
4	Գետավան	65
5	Գոգավան	52
6	Դաշտադեմ	91
7	Լեռնահովիտ	997
8	Կաթնառատ	1 043
9	Ձյունաշող	121
10	Ձորամուտ	334
11	Մեդովկա	346
12	Կրուգլայա շիշկա	132
13	Մեծավան	5 740
14	Մեղվահովիտ	122
15	Նորամուտ	37
16	Միխայելովկա	813
17	Նովոսելցովո	196
18	Նորաշեն	1 325
19	Պաղաղբյուր	117
20	Պետրովկա	213
21	Պրիվոլնոյե	1 041
22	Սարատովկա	329
23	Սարչապետ	1 773

** ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը` համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 955 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը`ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա (շեղումը` 01.01.2018թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով` կազմել է +12.2%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև խնդրո առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

ՀՀ ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2017թ.

	Ընդա-մենը	*նրանցից`*	
		կանայք[1]	տղա-մարդիկ[1]
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 406	4 594
Ծնվածներ, մարդ	127	59	68
Մահացածներ, մարդ	124	62	62
Ամուսնություններ	46	X	X
Ամուսնալուծություններ	24	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	41.0	X	X
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ`			
նախադպրոցական	235	115	120
հանրակրթական	1 349	652	697
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոց-ներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	114	80	34
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	23	5	18
միջին մասնագիտական	83	47	36
բարձրագույն մասնագիտական	168	106	62
Առողջապահության ոլորտ`			
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	40 614	…	…
Մարզիկներ, մարդ	169	26	143
Զբաղվածներ, մարդ	4 401	2 202	2 199
նրանցից` գիտական հիմնարկներում	-	-	-
նրանցից` գիտության դոկտոր	-	-	-
գիտության թեկնածուներ	-	-	-
ուսուցիչներ	155	132	23
բժիշկներ	23	…	…
միջին բուժանձնակազմ	50	…	…
Գործազուրկներ, մարդ	648	308	340
Սոցիալական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 995	1 250	745
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	845	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	16 074	…	…
թատրոն	1 763	…	…
համերգ	913	…	…
թանգարան	1 034	…	…
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	62	X	X
այդ թվում` ոչ մեծ ծանրության	36	X	X
միջին ծանրության	19	X	X
ծանր	6	X	X
առանձնապես ծանր	1	X	X

[1] Ցուցանիշները հաշվարկային են: